

В. Запотоцкая, канд. геогр. наук, асист.,
Л. Рындиш, магістр
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КОМПАНИЙ НОВАЯ ПОЧТА И УКРПОЧТА В СФЕРЕ ЛОГИСТИЧЕСКОГО СЕРВИСА НА ПРИМЕРЕ ГОЛОСЕЕВСКОГО РАЙОНА ГОРОДА КИЕВА

В работе были исследованы теоретические аспекты логистической деятельности и логистического сервиса, рассмотрены сущность логистики сервиса и факторов ее формирования. Выявлено, что определяющими факторами развития логистического сервиса являются концентрация населения в пределах района, расширенная транспортная инфраструктура, плотность путей, а также стабильная экономическая ситуация среди участников логистического процесса. Исследованы особенности деятельности крупных логистических компаний – частной компании "Новая почта" и государственного предприятия "Укрпочта" на примере Голосеевского района города Киева. В работе обозначены основные направления работы логистических компаний и выполнен сравнительный анализ их деятельности. Выявлено, что уровень развития компании напрямую зависит от сервисного аспекта ее деятельности, нацеленности на удобство расположения отделений в пешей доступности пользователей. Выявлено, что в Голосеевском районе города Киева количество отделений "Новая почта" превышает более чем в 2 раза количество отделений "Укрпочты". Оценены показатели территориальной концентрации (локализации) и доступности отделений исследуемых компаний. Проведен социологический опрос среди населения и гостей Голосеевского района по сервису компаний "Новая Почта" и "Укрпочта" по основным показателям уровня доверия, удобства в пользовании, качества обслуживания, стоимости услуг и широты спектра предоставляемых услуг. Анализ выявил, что к частной компании "Новая почта" население испытывает больший уровень доверия, чем к государственному предприятию "Укрпочта". Исследование показало, что население более благосклонно относится к компании "Новая почта" и высоко оценивает предоставляемый ею спектр и качество услуг, удобство расположения отделений. По полученным результатам, компания "Новая почта" занимает лидирующие позиции в сфере предоставления транспортно-складских услуг, что обусловлено направленностью политики предприятия на предоставление широкого спектра услуг потребителям и максимальное удовлетворение их потребностей по оптимальной цене.

Ключевые слова: логистическая деятельность, логистический сервис, территориальная концентрация, доступность, Голосеевский район.

<http://doi.org/10.17721/1728-2721.2019.75.7>
УДК 911.3

Т. Михайленко, канд. геогр. наук, асист.
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-7694-3943>
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

МОНОПРОФІЛЬНІ ПОСЕЛЕННЯ В КОНТЕКСТІ ЗБАЛАНСОВАНОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ (НА ПРИКЛАДІ СТВОРЕННЯ ПОБУЗЬКОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ)

У дослідженні розглянуто соціально-економічні засади діяльності ТОВ "Побузький феронікелевий комбінат" (ПФК) Голованівського району Кіровоградської області. Висвітлені основні чинники, які визначають комбінат містоутворюючим для смт Побузького. З'ясовано, що основними є: кількість мешканців селища, які працюють на ньому, та функціональне призначення згаданого смт з моменту його створення. Зазначена основна роль цього підприємства як містоутворюючого для селища. Виокремлено основні аспекти діяльності Побузького феронікелевого комбінату, як єдиного в Україні підприємства, яке виробляє у промисловому масштабі феронікель з бідних окислених руд нікелю. Особлива увага звернута на його роль у соціально-економічному житті мешканців селища. Проаналізовано головні показники участі та підтримки Побузького феронікелевого комбінату для населення Побузького у контексті стратегії сталого (збалансованого) розвитку. З'ясовано, що одночасно із забезпеченням мешканців робочими місцями, він виступає і головним забруднювачем довкілля як Голованівського району, так і Кіровоградської області загалом. Проте у контексті сталого розвитку комбінат інвестує у природоохоронні заходи, зокрема, у напрямку поліпшення екологічної складової. Зокрема, з метою зниження шкідливого впливу на навколишнє середовище триває реалізація проекту, розрахованого на декілька етапів, внаслідок чого збільшиться рівень очистки від викидів. З'ясовано, що комбінат активно підтримує місцеве населення: проводить різноманітні культурні заходи, надає соціальну допомогу, сприяє у навчанні молоді та дітей своїх працівників, вдосконалює інфраструктуру смт Побузького. Не менш важливим є робота благодійного фонду, заснованого за підтримки ПФК. Виокремлено основні проблеми соціально-економічного стану смт Побузьке. Зазначено, що вже більше року триває процес створення Побузької об'єднаної територіальної громади. Один із принципів існування громади – це бути спроможною самостійно, за рахунок власних ресурсів вирішувати питання місцевого значення. З'ясовано, що основним джерелом наповнення бюджету громади будуть надходження власне від містоутворюючого підприємства. Одночасно існує потреба і у диверсифікації економіки майбутньої громади. Визначені переваги та першочергові завдання, які отримає та має вирішити Побузька об'єднана територіальна громада, досягнувши самостійності у вирішенні питань місцевого значення.

Ключові слова: Побузький феронікелевий комбінат, містоутворююче підприємство, Побузька об'єднана територіальна громада, сталий розвиток, мономісто, спроможна громада.

Вступ. Постановка проблеми дослідження. В Україні з 2014 року відбувається одна із найбільш масштабних реформ – реформа децентралізації, відповідно до якої передача повноважень та фінансів від державної влади надається органам місцевого самоврядування.

Одна із двох принципових умов проведення реформи адміністративно-територіального устрою – нові об'єднані територіальні громади повинні бути спроможними. Це означає, що в результаті добровільного об'єднання територіальні громади сіл (селищ, міст) здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг.

Україна, як і інші країни – члени ООН, приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку. Згідно із його принципами, будь-яку політику слід розробляти та проводити таким чином, щоб вона враховувала економічні, соціальні та екологічні аспекти, а досягнення цілей в одній зі сфер політики не стримувало б прогресу в іншій. Пошук балансу між взаємопов'язаними елементами сталого розвитку: економічного росту, соціальної інтеграції та захисту навколишнього середовища мають реалізовуватися не тільки на національному, але і на місцевому рівні – об'єднаних територіальних громад.

В Україні індустріалізація супроводжувалася створенням міст. Зважаючи на цей факт, специфікою в процесах індустріалізації були потужні промислові об'єкти, які ставали містоутворюючими. Якщо в основі створення міст було одне підприємство – виникали мономіста. Соціально-економічний розвиток таких міст залежав від діяльності містоутворюючих підприємств. На сьогодні залежність таких міст від своїх головних підприємств залишається досить сильною. Побузький феронікелевий комбінат (ПФК) є історично містоутворюючим підприємством для смт Побузького – адміністративного центру майбутньої об'єднаної територіальної громади Голованівського району Кіровоградської області. На досліджуваній території формується об'єднана територіальна громада, яка буде об'єднувати декілька населених пунктів: смт Побузьке та село Капітанка. Зважаючи на методологічні особливості створення громад, в даному випадку йде мова про "відхід" від першочергового районного рішення: один район-одна громада. Процес децентралізації дозволить провести розподіл ресурсів для даної територіальної громади та розглянути переваги для людей у ній, виходячи із наявності головного чинника соціально-економічного розвитку селища – ПФК.

Саме тому, оцінювати спроможність майбутньої громади самостійно вирішувати свої питання неможливо без взаємозв'язку із містоутворюючим підприємством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Праці, які присвячені питанням соціально-економічного впливу мономіста та містоутворюючого підприємств зустрічаються нечасто. Практичні питання щодо наявності мультиплікаційного ефекту мономіста та їх наслідків, що ведуть до погіршення ділової активності, зниження добробуту населення та загострення соціальних проблем в місті висвітлюються у працях Удовиченка В.П. Функціонування мономіста, розвиток регіонально-спеціалізованих промислових виробництв висвітлені у працях Шишкіної О.В. Дослідження основних засад створення та діяльності партнерства розвитку території на прикладі фонду місцевих громад здійснювалося Єрмаковою О.А. Типові проблеми монопрофільних територій на прикладі шахтарських міст були досліджені колективом авторів Лебединською О.Ю., Васильєвою О.І., Єгоровим О.М., Ханіним В.І.

Проблематика процесів децентралізації, фінансових і політико-правових аспектів висвітлені в багатьох роботах таких дослідників, як Ф.М. Попової, О.К. Линьова, Б.М. Данилишина, А.Л. Мельничука, В.В. Мамонової, П.В. Ворони, О.Ю. Амосова та ін. Фінансові складові при створенні та функціонуванні громад висвітлюють наукові роботи таких дослідників, як О.Є. Нездойминої, Л.В. Сухарської, С.О. Білої, І.З. Сторонянської та ін.

Крім того, варто згадати нормативно-правові акти, що регулюють процес децентралізації, починаючи від Конституції України і закінчуючи законами України "Про добровільне об'єднання територіальних громад", "Про місцеве самоврядування в Україні" та ін.

Метою статті є проведення аналізу формування на основі містоутворюючого підприємства (Побузького феронікелевого комбінату) майбутньої Побузької об'єднаної громади, виявити основні проблеми та можливі шляхи їх вирішення відповідно до концепції збалансованого розвитку регіонів. Виявити як позитивні, так і, можливі, негативні прояви для населення від діяльності містоутворюючого підприємства.

Виклад основного матеріалу. Сmt Побузьке – наймолодше селище Голованівського району Кіровоградської області. Воно було створене у 1959 року як база для металургійного комбінату з виробництва феронікелю та

обслуговування його робітників. Досить швидко почала розбудовуватися соціальна інфраструктура селища: перші житлові будинки, школа, дільнична лікарня, дитячі садочки тощо. У 1972 році була введена в експлуатацію перша черга Побузького нікелевого заводу та отримана перша партія товарного феронікелю. У листопаді 1973 року вступила в дію друга черга. У 1994 державний Побузький нікелевий завод перетворений у ВАТ "Побузький феронікелевий завод" [12]. У результаті банкрутства ВАТУ у 2000 році цей комплекс був придбаний і перетворений у ТОВ "Побузький феронікелевий комбінат".

Завдяки входженню підприємства до складу міжнародної інвестиційної групи Solway Investment Group, яка спеціалізується на проектах у гірничодобувній та металургійній галузях, відновилася робота підприємства (підприємство з 2000 по 2003 роки не працювало через проблеми із забезпеченням сировиною). З 2004 року було відновлено повністю виробництво завдяки поставкам сировини із Індії, навіть в умовах кризи 2008 року підприємство працювало.

У свій час основними факторами при розміщенні підприємства були:

- сприятливе географічне розташування (добре розвинуті транспортні комунікації, окрема гілка Одеської залізниці, віддаленість від морських портів 150-200 км);
- розвинена мережа комунікацій, яка сприяла успішній роботі комбінату на ринку металу;
- близькість до місцевих родовищ силікатних нікелевих руд (Капітанське, Деренюхинське, Липовеньківське, Грушківське).

Таким чином, для смт Побузького Побузький феронікелевий комбінат (ПФК) є історично містоутворюючим підприємством. По-перше, на сьогодні 35 % населення даного смт працює на комбінаті, по-друге, селище з самого початку свого існування було створено для розміщення працівників комбінату.

Враховуючи той факт, що промисловість є однією з найважливіших структурних ланок економіки – завдяки її розвитку та функціонуванню забезпечується сталий розвиток економіки держави та самої території, матеріального виробництва, створюються нові робочі місця. Цей сектор є джерелом наповнення бюджетів та, як результат, підвищує рівень життя людей.

Побузький феронікелевий комбінат – наразі єдине в Україні підприємство, яке виробляє в промисловому масштабі феронікель з бідних окислених руд нікелю в смт Побузьке Голованівського району Кіровоградської області. Загалом завод розташований вдаліні від металургійних районів країни та за своїм розміром значно поступається підприємствам цієї галузі, які розташовані у Нікополі та Запоріжжі. Завдяки інвестиціям комбінат найбільший роботодавець та платником податків є не тільки у Голованівському районі, але й у Кіровоградській області.

ТОВ "Побузький феронікелевий комбінат" займається розробкою інноваційних технологій в промисловості, володіє сучасним обладнанням, технологічною базою та іншими складовими для дотримання потреб природоохоронного законодавства. Здійснює впровадження прогресивних видів технологій та раціонального використання природних ресурсів [7].

ПФК нині працює в основному на привізній сировині – нікелевій руді Меланізійського родовища (Індонезія, Нова Каледонія тощо), виробляючи щорічно 100 тис. тон феронікелю різного складу та у тому числі від 7 до 20 тис. тон нікелю. Також в оренді ТОВ "Побузький феронікелевий комбінат" знаходиться рудник "Липовеньке"

– родовище силікатних руд, яке розміщене на 138,40 га з видобуванням нікель кобальтових і хромових руд. На даний час рудник не працює [7].

Останнє десятиліття комбінат демонструє стабільний ріст виробництва. Це одне із ефективних підприємств своєї індустрії, з високим відсотком добування феронікелю. Продукція розкуповується провідними світовими виробниками сталі.

Середня заробітна плата за перше півріччя 2019 року становила 10 395 грн, що на 29,3 % вище аналогічного показника періоду минулого року. У 2018 році цей показник становив у цілому за рік після підвищення 9 347 грн, а у 2017 році рівень середньої заробітної плати на комбінаті складав 6 883 грн. За згодою з компанією Solway Group з 01 липня 2018 року керівництво Побузького феронікелевого комбінату ухвалило рішення про підвищення заробітної плати в межах цілого підприємства на 38 %, в тому числі для інженерно-технічних працівників – на 40 %, для працівників робочих спеціальностей – від 20 % до 50 % [5, 8].

Протягом першого півріччя 2019 року комбінат перерахував податки до бюджету України на суму 51 498,6 тис. грн, що на 25,6 % більше аналогічного періоду минулого року [6, 8].

Зважаючи на позитивні показники діяльності підприємства та забезпечення мешканців робочими місцями, ТОВ ПФК одночасно є одним із забруднюючих підприємств довкілля Кіровоградської області через викиди в атмосферу [7]. Проте комбінат інвестує в природоохоронні заходи, щоб максимально відповідати нормам ЄС, зокрема щодо сталого розвитку підприємства у напрямку поліпшення екологічної складової.

Завдяки нововведенням вдалося добитися того, що відходи виробництва (відвальні шлаки) більше не представляють небезпеки для довкілля і можуть слугувати для виробництва декількох видів промислової продукції або використовуватися у будівництві. Також була проведена модернізація систем оборотного водопостачання і на комбінаті практично відсутні викиди оборотних вод до природних водойм. У 2011 році комбінат було перетворено на підприємство із замкнутим циклом водопостачання – від скидання в природні водойми ПФК повністю відмовився. Паралельна реконструкція очисних споруд заводу покращила якість технічної води, залишки якої тепер за необхідності можуть віддавати місцевим фермерам для поливу. Один із позитивних проявів турботи про природу – зниження до мінімуму використання води для промислових потреб із Південного Бугу.

З метою зниження шкідливого впливу на навколишнє середовище на комбінаті триває реалізація проекту з реконструкції газоочисного устаткування печей №1 та №2 загальною вартістю до 50 млн грн. Реалізацію цього проекту планується завершити у 2020 році, унаслідок чого рівень очистки від викидів збільшиться до 99,9 %. Окрім того, комбінат розпочав промислове виробництво щебеню із шлаків металургійного виробництва. Вартість проекту сягає 7 млн грн. Введена в експлуатацію лінія з переробки шлаку дозволить випускати 25 тис. тон продукції на місяць. Така продукція придатна для використання у дорожньому господарстві. Беззаперечним є те, що комбінат використовує металургійні шлаки для засипання старих кар'єрів, де за радянські часи велося видобування нікелю – такі роботи в області рекультивативі порушених територій відтворюють природний рельєф місцевості і підвищують якість ґрунту [6, 11].

Однією зі складових стратегії сталого розвитку ПФК є проактивна поведінка підприємства і підтримка місцевого населення. Комбінат, як соціально відповідальний бізнес, бере активну участь в житті населеного пункту – проводить культурні заходи, надає соціальну допомогу, навчає молодь і вдосконалює інфраструктуру смт Побузького. У тому числі забезпечує селище водою, газом і теплом, утримує в робочому стані каналізаційну систему.

Щорічні соціальні інвестиції у Побузьке вимірюються сотнями тисяч гривень. ПФК фінансує закупівлю ліків для надання невідкладної медичної допомоги, утримує школу, спортивний комплекс і будинок культури. До прийнятої практики відноситься надання своїм працівникам безвідсоткові позики у випадку невідкладних потреб, наприклад якщо потрібна медична операція.

Витрати на утримання соціальної сфери у селищі в першому півріччі 2019 року склали 2 525,8 тис. грн (на 6,2 % більше за аналогічний період минулого року). За цей рік планується витрати близько 6 млн грн на надання спонсорської допомоги, культурно-масову роботу і оздоровлення працівників ПФК. У 2018 році ці витрати склали 5,6 млн грн. За перші 6 місяців 2019 року допомога склала 2 534,2 тис. грн на надання спонсорської допомоги, культурно-масову роботу і оздоровлення працівників (майже на рівні аналогічного періоду минулого року – 98,4 %) [5,8].

Витрати на навчання персоналу ТОВ ПФК у першому півріччі 2019 року склали 232,3 тис. грн. Всього за цей період 2019 року 37 осіб отримали освіту в навчально-курсовому комбінаті за новими професіями, а 17 осіб отримали другу професію. Ще 80 осіб підвищили кваліфікацію. 5 співробітників навчаються у ВУЗах: на денній формі навчання – 1 особа, на заочній – 4 особи. У 2018 році витрати на навчання персоналу ПФК склали 693,7 тис. грн, що практично в 4 рази перевищує рівень 2017 року. 141 людина отримала нову професію, 57 чоловік пройшли перепідготовку та 231 підвищили кваліфікацію. На денній формі навчання у ВНЗ було 2 людини і 4 людини – на заочній [5, 8]. Тобто, за рахунок комбінату молодь може отримати вищу освіту.

У рамках концепції сталого розвитку ПФК підвищує якість культурного життя Побузького: фінансує роботу місцевого Будинку культури, Центру творчості дітей і юнацтва (відвідує декілька сотень дітей). В будинку культури працює 17 клубних формувань, де займається більше 400 мешканців Побузького.

Ще одним вагомим чинником інвестування є заснування у 2016 році щорічної стипендії для талановитих дітей працівників ПФК та вихованців творчих закладів, яким підприємство надає спонсорську допомогу Solway Music Fellowship. Отримання цієї стипендії має на меті заохочення у вивченні іноземної мови та розвитку творчості серед молоді. Учасники такої програми отримують можливість вивчати англійську з носіями мови безкоштовно, а два переможці стипендії відправляються до Зальцбургу і відвідують молодіжний табір в рамках Зальцбурзького міжнародного оперного фестивалю.

Також окремим напрямком роботи з покращення якості життя селища є робота благодійного фонду "Розвиток Побужжя", який був заснований у 2013 році за підтримки ТОВ "Побузький феронікелевий комбінат". Головні задачі: допомога важко хворим мешканцям селища, підтримка дитячих садків і шкіл, проведення спортивних заходів та інші [3,5].

У підсумку, підтвердженням успіху підтримки концепції сталого розвитку комбінатом може стати покращення

демографічної ситуації, адже молодь не буде масово виїздити та залишитися працювати в рідному селищі. На сьогодні – 38 % населення молодше 30 років [3, 5].

Варто зазначити, що Україна як учасник міжнародних процесів, зокрема, як член ООН, підтримує цілі сталого розвитку. Вони становитимуть нову систему взаємоузгоджених управлінських заходів за економічним, соціальним та екологічним (природоохоронним) вимірами, спрямовану на формування суспільних відносин на засадах довіри, солідарності, рівності поколінь, безпечного навколишнього середовища [13]. Питання просторового розвитку, що також ґрунтується на принципах "збалансованого (сталого) просторового розвитку" мають орієнтуватися на пошук балансу між зазначеними трьома складовими в тому числі і на місцевому рівні – тобто, пов'язано із процесами децентралізації та підвищенням ролі місцевих громад у прийнятті рішень. Забезпечення сталого розвитку на місцевому рівні зумовлює необхідність збалансованого вирішення соціальних та економічних завдань території за умови збереження здорового стану навколишнього середовища та природно-ресурсного потенціалу. Посилення спроможності громади дієво впливати на суттєві характеристики якості свого життя – основа її сталого розвитку на засадах інклюзивності [2, 4, 9]. Саме сталий розвиток може забезпечити збалансовані зміни суспільно-територіальної системи мономіста, спрямовані на максимально повну реалізацію всіх складових його потенціалу розвитку і запобігання можливим тенденціям погіршення якості життя населення [10].

Вже рік триває процес створення Побузької об'єднаної територіальної громади, яка має на меті об'єднати смт Побузьке та село Капітанка. Вибір саме цих населених пунктів обумовлено здебільшого географічним фактором: віддаленістю від решти населених пунктів Голованівського району та межування на півдні з Миколаївською областю. Також має місце політичний і економічний фактори – вирватися з-під контролю нинішнього адміністративного центру району – смт Голованівська, де закладений бюджет Побузького складає 2 млн грн на 2018 рік (у 22 рази менше видатків на утримання Голованівської РДА). За своїм складом громада належить до найменших по країні. У листопаді 2019 року сесія Липовенської сільської ради погодила рішення на загальних зборах за приєднання до Побузької ОТГ. За конфігурацією об'єднання громада може включати одне смт та два села.

Сталий (збалансований) розвиток громади має базуватися на врахуванні трьох складових – економічно, соціальної та екологічної.

Передусім, метою реформи місцевого самоврядування є забезпечення його спроможності самостійно, за рахунок власних ресурсів, вирішувати питання місцевого значення. Відповідно, отримавши самостійність, бюджет громади збільшиться за рахунок нової системи формування, доходна частина якої буде складатися з відрахувань: 100 % єдиного податку, 100 % податку на прибуток підприємств, 60 % податку з доходів фізичних осіб, 100 % податку на майно, 25 % екологічного податку, 5 % акцизного податку, а також всі місцевих зборів, передбачених законом [1].

Отже, всі податки від прибутку підприємств, а головним чином – містоутворюючого підприємства, буде наповнювати бюджет громади. Ті кошти, які надходили від діяльності комбінату, будуть наповнювати бюджет не чинного адміністративного центру Голованівського району, а бюджет Побузької об'єднаної територіальної гро-

мади. Насамперед, це сприятиме поліпшенню функціонування об'єктів соціальної сфери на досліджуваній території утримання, які наразі знаходяться у жахливому стані (зношеність систем водопостачання, водовідведення та каналізації давно перетнуло відмітку 80 %, іноді 100 %). Не вживаючи жодних заходів щодо виправлення цієї ситуації може загрожувати екологічною катастрофою. Заборгованість за утримання житлофонду та комунальні послуги сягають 2-2,5 млн грн. Одним із наслідків цього може стати банкрутство всієї системи ЖКГ, оскільки кошти на відновлення мереж та погашення боргів не закладені. Логічно, що необхідна доходна частина бюджету, яка може з'явитися після створення Побузької об'єднаної територіальної громади в першу чергу на розбудову рекреаційно-оздоровчої інфраструктури, бо працівники такого об'єкту як ПФК потребують відпочинку як вихідного дня, так і більш тривалішого.

Однією із великих переваг ОТГ є повне надання всіх адміністративних послуг у самій громаді, через наявність своїх фахівців або підписаних договорів про обслуговування із державними органами. Система Центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП) успішно діє в Україні, тому необхідно відкриття свого Побузького центру надання адміністративних послуг.

Тобто, така фінансова незалежність створить підґрунтя для громади бути спроможною самостійно розвиватися, виділяючи кошти на власні потреби, тим самим покращувати рівень життя населення. Додатковим ефектом буде підвищення конкурентоспроможності території громади в цілому, збільшення її інвестиційної привабливості та зменшення відсталості території.

Незважаючи на переваги і преференції для селища від діяльності ПФК, така монопрофільна економіка може бути досить уразливою.

Зважаючи, що все селище працює в умовах моногалузової структури економіки, то виникає залежність бюджету громади від одного великого платника податків – містоутворюючого підприємства. У період кризи або у випадку несприятливого стану кон'юнктури зовнішніх ринків така залежність буде посилюватися, а загроза неплатоспроможності містоутворюючого підприємства створить не тільки загрозу неплатоспроможності смт Побузького і майбутньої громади в цілому, але й загрозу його банкрутства. Це буде тягнути за собою і низку інших негативних явищ соціально-економічного характеру. Виникає потреба у диверсифікації економіки майбутньої громади для зниження економічної залежності від ПФК.

Додатковим джерелом надходження до бюджету громади розглядаються природні ресурси Побузької ОТГ, які представлені сприятливими кліматичними показниками, мальовничими ландшафтами, водними ресурсами. Наявні природні ресурси можуть сприяти розвитку туризму, зокрема, сільського зеленого туризму як для самих мешканців громади, так і для мешканців сусідніх населених пунктів. Адже саме розвиток цього виду туризму не вимагає великих витрат і має велике значення як для туристів, так і для громади, що сприятиме соціально-економічному розвитку території. Для територіального розвитку це дасть можливість отримати додатковий дохід до бюджету, зберегти культурну спадщину, поліпшити інфраструктуру території. Остання, зокрема, може слугувати для започаткування та розвитку підприємницької діяльності.

Відновлення співпраці з Укрзалізницею змогла би вирішити питання роботи залізничної станції Нікель-Побузький (вантажна станція Одеської залізниці) для комфортного і регулярного перевезення населення майбутньої

Побузької громади до вузлової станції Помічна (м. Помічна), звідти – по основним напрямкам в Україні.

Таким чином, територія зможе набути нових функцій, окрім виробничої, і забезпечити додатковими робочими місцями місцевих мешканців та створювати конкурентоспроможну продукцію.

Першочерговими завданнями після створення громади, дотримуючись концепції сталого розвитку, є наступні: 1) враховуючи специфіку створення та функціонування пунктів надання медичної допомоги та створення Побузької лікарні інтенсивного лікування (ЛІЛ) першого ступеня та єдиного центру надання первинної медико-санітарної допомоги в смт Побузькому, поновлення діяльності дитячого відділення. Адже зараз мешканці зазначених селищ змушені їздити за 33 км до смт Голованівська для отримання медичних та консультаційних послуг;

2) в галузі освіти – збереження (в деяких випадках реконструкція і переобладнання за рахунок коштів об'єднаної громади і залучених коштів) дошкільних навчальних закладів, створення в рамках освітньої реформи опорного навчального закладу на базі Побузької ЗОШ, відкриття інтерактивних класів, безкоштовне харчування дітей та підвищення заробітної плати вихователів і вчителів Побузької громади за рахунок субвенцій з бюджету ОТГ.

Для досягнення успішного розвитку Побузької ОТГ був розроблений Перспективний план розвитку, який дасть змогу органам місцевого самоврядування поєднати аналіз поточних подій, розробку чітких кроків для соціально-економічного розвитку, сформулювати загальне бачення перспектив, які будуть зрозумілі як для управлінців самої громади, так і для пересічних мешканців. Цей план включає два блоки: економічний та соціальний.

Висновки. ПФК як містоутворююче підприємство має безпосередній вплив на життя мешканців смт Побузьке. Воно активно підтримує концепцію сталого розвитку, зокрема, щодо навколишнього середовища та своїх працівників:

1) розробка родовищ і видобування руди не проводиться без відповідних заходів із захисту екології;

2) напрямки інвестицій і орієнтація науково-технічного прогресу направлена на природоохоронні заходи (завдяки яким вже вдалося досягти відсутності небезпеки для довкілля, а саме практично відсутні викиди оборотних вод до природних водойм та реалізація проекту із реконструкції газоочисного устаткування для збільшення рівня очистки від викидів);

3) робота в кар'єрах чи шахтах пов'язана із ризиком для життя та здоров'я, тому обов'язковим є піклування працівників і бере відповідальність за підвищення якості життя в регіоні (у сфері освіти, культури та спорту).

Створення Побузької ОТГ є доволі далекосяжним для соціально-економічного розвитку не тільки смт Побузького, але і решти населених пунктів, що увійдуть до її складу. Позитивним аспектом варто відзначити, що рівень доходів бюджету майбутньої громади реально може збільшитися за рахунок левових надходжень саме від ТОВ "Побузький феронікелевий комбінат". Зважаючи, що монопрофільна економіка дуже вразлива, виникає потреба у її диверсифікації. Іншим аспектом виступає потенціал майбутньої громади, який може використовуватися для диверсифікації економіки та її перетворення з монопрофільної на багатопрофільну. Цього ефекту можна буде досягти, розвиваючи наступні напрями: місцевий туризм, транспортну інфраструктуру та підприємницьку діяльність. Це дає можливість прово-

дити дієві заходи на місцях, підвищити доступність та якість надання послуг, тим самим поліпшуючи рівень та якість життя мешканців громади, дотримуючись концепції сталого розвитку. Відбудовування стратегії розвитку моно-міста та впровадження принципів сталого розвитку має ґрунтуватися на партнерстві усіх зацікавлених суб'єктів – органів влади різних рівнів (місцевого самоврядування) і членів територіальної громади.

Отже, вирішення проблем розвитку малих міст, селищ та сіл неможливе без проведення аналізу впливу на їх економіку діяльності містоутворюючих підприємств та розвитку супутніх сфер економіки.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України. Статті 69-1,71 [Електронний ресурс]. – Режим доступу zakon.rada.gov.ua/go/2456-17
2. Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. Планування розвитку територіальних громад. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування. Асоціація міст України – К., ТОВ "ПІДПРИЄМСТВО "ВІ ЕН ЕЙ", 2015. – 256 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://auc.org.ua/sites/default/files/library/1plangrweb.pdf>
3. Державна служба статистики України. Чисельність наявного населення України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2019/zb_chnn_2019.pdf
4. Жаліло Я. А., Шевченко О. В., Романова В. В. та ін. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу : аналіт. доп. – Київ : НІСД, 2019. – 192 с.
5. Звіт про підсумки роботи Побузького феронікелевого комбінату за 2018 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pfk.com.ua/pidsumki-roboti-pobuzkogo-feronikelevogo-kombinatu-za-2018-rik/>
6. Звіт про виконання програми соціального і економічного розвитку Голованівського району на 2018 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://golovanivsk-rada.com.ua/assets/files/27ses%20sk%20richeny/27%D1%81%D0%B5%D1%81%20D1%80%D1%96%D1%88%20%D0%BF%D0%BE%20%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%20%D1%81%D0%BE%D1%86%20%D0%B5%D0%BA%D0%BD%D0%BE%D0%BC%20%D0%BD%D0%B0%202018.pdf>
7. Звіт про підсумки соціально-економічного розвитку Голованівського району за січень-серпень 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gl.kr-admin.gov.ua/doc/econom/serpen17.pdf>
8. Звіт про результати діяльності ТОВ "Побузький феронікелевий комбінат" за 1 півріччя 2019 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pfk.com.ua/rezultati-diyalnosti-tov-pobuzkij-feronikelevij-kombinat-za-1-pivrichchya-2019-roku/>
9. Мельник І.О., Чернявська С.С. Роль органів місцевого самоврядування у сталому розвитку муніципальних утворень/ Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/20-2017/38.pdf>
10. Мозговий А.А. Сталий розвиток міст: передумови та суперечності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/148166/58-61.pdf?sequence=1>
11. Офіційний сайт Кіровоградської обласної державної адміністрації. Департамент інфраструктури та промисловості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://prom.kr-admin.gov.ua/>
12. Указ Президента України № 210 від 15 липня 1993 "Про корпоратизацію державних підприємств" та наказом Мінпрому України № 233 від 15 липня 1994. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/210/93>
13. Цілі сталого розвитку 2016-2030. Офіційний сайт представництва ООН в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholitit/tsili-staloho-rozvytku>

References:

1. Biudzhetni kodeksi Ukrainy. Statii 69-1,71 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu zakon.rada.gov.ua/go/2456-17
2. Vasylychenko H., Parasiuk I., Yeremenko N. Planuvannya rozvytku terytorialnykh hromad. Navchalnyi posibnyk dlia posadovykh osib mistsevoho samovriaduvannya. Asotsiatsiia mist Ukrainy – K., TOV "PIDPRYIEМSTVO "VI EN EI", 2015. – 256 s. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://auc.org.ua/sites/default/files/library/1plangrweb.pdf>
3. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Chyselnist naiavnogo naselennia Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2019/zb_chn_2019.pdf
4. Zhallilo Ya. A., Shevchenko O. V., Romanova V. V. ta in. Detsentralizatsiia vlady: poriadok denniy na serednostrokovu perspektyvu : analit. dop. – Kyiv : NISD, 2019. – 192 s.
5. Zvit pro pidsumky roboty Pobuzkoho feronikelevoho kombinatu za 2018 rik [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://pfk.com.ua/pidsumki-roboti-pobuzkogo-feronikelevogo-kombinatu-za-2018-rik/>

6. Zvit pro vykonannya prohramy sotsialnoho i ekonomichnoho rozvytku Holovanivskoho raionu na 2018 rik [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://golovanivsk-rada.com.ua/assets/files/27ses%207sk%20richeny/27%D1%81%D0%B5%D1%81%20%D1%80%D1%96%D1%88%20%D0%BF%D0%BE%20%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%20%D1%81%D0%BE%D1%86%20%D0%B5%D0%BA%D0%BD%D0%BE%D0%BC%20%D0%BD%D0%B0%202018.pdf>

7. Zvit pro pidsumky sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Holovanivskoho raionu za sichen-serpen 2017roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://gl.kr-admin.gov.ua/doc/econom/serpen17.pdf>

8. Zvit pro rezultaty diialnosti TOV "Pobuzky feronikelevy kombinat" za 1 pivrichchia 2019 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://pfk.com.ua/rezultaty-diyalnosti-tov-pobuzkij-feronikelevij-kombinat-za-1-pivrichchya-2019-roku/>

9. Melnyk I.O., Cherniavska S.S. Rol orhaniv mistsevoho samovriaduvannya u stalomu rozvytku munitsypalnykh utvoren/ Mykolaiivskyi natsionalnyi universytet imeni V.O. Sukhomlynskoho [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://global-national.in.ua/archive/20-2017/38.pdf>

10. Mozghovyi A.A. Staly rozvytok mist: peredumovy ta superechnosti [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/148166/58-61.pdf?sequence=1>

11. Ofitsiinyi sait Kirovohradskoi oblasnoi derzhavnoi administratsii. Departament infrastruktury ta promyslovosti [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://prom.kr-admin.gov.ua/>

12. Ukaz Prezydenta Ukrainy № 210 vid 15 lypnia 1993 "Pro korporatyzatsiiu derzhavnykh pidpriemstv" ta nakazom Minpromu Ukrainy № 233 vid 15 lypnia 1994. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/210/93>

13. Tsili staloho rozvytku 2016-2030. Ofitsiinyi sait predstavnytstva OON v Ukraini [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholitia/tsili-staloho-rozvytku8>. Ukaz Prezydenta Ukrainy № 210 vid 15 lypnia 1993 "Pro korporatyzatsiiu derzhavnykh pidpriemstv" ta nakazom Minpromu Ukrainy № 233 vid 15 lypnia 1994. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/210/93>

Надійшла до редколегії 10.11.19

T. Mykhailenko, PhD Geography, Assistant Professor
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-7694-3943>
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

MONOPROFILY SETTLEMENT IN THE CONTEXT OF THE SUSTAINABLE REGIONAL DEVELOPMENT (ON THE EXAMPLE OF FORMING THE POBUZKA UNITED TERRITORIAL COMMUNITY)

The research considers the socio-economic basics of the activities of Pobuzky Ferronickel Plant LLC (PFC) of the Golovanivsky District Kirovograd's Region. The main factors of the city-forming plant for the urban village of Pobuzke are determined and disclosed. The main features are: the number of inhabitants of the village who work on it and the functional purpose assignment of the mentioned village since its development have been established. The basic role of this enterprise as a city-forming for the village is indicated. The major aspects of the activities of the Pobuzky Ferronickel Plant, as the single enterprise in Ukraine that produces an industrial scale ferronickel from poor oxidized nickel ores, are distinguished. Specific attention is paid to its role in the socio-economic life of the inhabitants of the urban village. The main indicators of participation and support of the Pobuzky Ferronickel Plant for the population of Pobuzhsky in the context of the sustainable development strategy are analyzed. It was revealed that it also occurs as the main environmental pollutant of both the Golovanivsky district and the Kirovograd region. At the same time PFC providing residents with jobs. However, in the context of sustainable development, the plant invests in environmental measures, namely, in the direction of improving the environmental component. In particular, in order to reduce the harmful effects on the environment, the project is realized. This project has several stages and as result the level of purification from emissions will increase. The enterprise actively supports the local population: it holds various cultural events, provides social assistance, promotes in educating youth and children of its employees, improves the infrastructure of the urban village of Pobuzke. It is equally important to support of a charitable foundation founded by the maintenance of PFC. The main problems of the socio-economic condition of Pobuzke are emphasized. The process of forming the Pobuzka united territorial community has been continued for more than a year. One of the principles of its existence is to be able to solve local problems independently. The base source of filling the budget of the community will be incomes from the city-forming enterprise. At the same time, there is a need to diversify the economy of the future community. The advantages and priority goals that the Pobuzka united territorial community will solve are determined.

Keywords: Pobuzky Ferronickel Plant, city-forming enterprise, Pobuzka united territorial community, monocity, sustainable development, ability of community.

T. Михайленко, канд. геогр. наук, ассист.
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-7694-3943>
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

МОНОПРОФИЛЬНЫЕ ПОСЕЛЕНИЯ В КОНТЕКСТЕ СБАЛАНСИРОВАННОГО РЕГИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ (НА ПРИМЕРЕ СОЗДАНИЯ ПОБУГСКОЙ ОБЪЕДИНЕННОЙ ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ ГРОМАДЫ)

В исследовании рассмотрены социально-экономические основы деятельности ООО "Побужский ферроникелевый комбинат" (ПФК) Голованевского района Кировоградской области. Раскрыты основные факторы, которые определяют комбинат градообразующим для пгт Побугского. Установлено, что основными являются: количество жителей поселка, которые работают на нем, и функциональное назначение упомянутого пгт с момента его создания. Указана основная роль этого предприятия как градообразующего для поселка. Выделены основные аспекты деятельности Побугского ферроникелевого комбината, как единственного в Украине предприятия, которое производит в промышленном масштабе ферроникель из бедных окисленных руд никеля. Особое внимание обращено на его роль в социально-экономической жизни жителей поселка. Проанализированы основные показатели участия и поддержки Побугского ферроникелевого комбината для населения Побугского в контексте стратегии устойчивого (сбалансированного) развития. Выяснено, что одновременно с обеспечением жителей рабочими местами, он выступает и главным загрязнителем окружающей среды как Голованевского района, так и Кировоградской области в целом. Однако, в контексте устойчивого развития, комбинат инвестирует в природоохранные мероприятия, а именно, в направлении улучшения экологической составляющей. В частности, с целью снижения вредного воздействия на окружающую среду, продолжается реализация проекта, рассчитанного на несколько этапов, в результате чего увеличится уровень очистки от выбросов. Выяснено, что комбинат активно поддерживает местное население: проводит различные культурные мероприятия, оказывает социальную помощь, содействие в обучении молодежи и детей своих работников, совершенствует инфраструктуру пгт Побугского. Не менее важной является работа благотворительного фонда, основанного при поддержке ПФК. Выделены основные проблемы социально-экономического состояния пгт Побугское. Отмечено, что уже более года продолжается процесс создания Побугской объединенной территориальной громады. Один из принципов ее существования – это быть в состоянии самостоятельно, за счет собственных ресурсов, решать вопросы местного значения. Установлено, что основным источником наполнения бюджета громады будут поступления от градообразующего предприятия. Одновременно существует потребность в диверсификации экономики будущей громады. Определены преимущества и первоочередные задачи, которые получат и должна решить Побугская объединенная территориальная громада, достигнув самостоятельности в решении вопросов местного значения.

Ключевые слова: Побужский ферроникелевый комбинат, градообразующее предприятие, Побугская объединенная территориальная громада, моногород, устойчивое развитие, способность громады.